

עם הספר

באהבה ובחרדת־קודש אנו מגישים לקורא העברי את הספר על המושבות החקלאיות היהודיות בדרום אוקראינה.

מפעמת בנו הרגשת חובה קדושה כלפי שבט יהודים צנועים, עובדי־אדמה, ישרי דרך, שאצרו בקרבם סגולות יקרות של גדולה וגבורה ועיצבו דמות של יהודי בריא ברוחו ובגופו בתוך יהדות הגולה הדוויה.

זה שנים שאנו, בני־שריידים לשבט זה, נושאים את הרעיון להעלות על הכתב, ובכך לשמור ולקיים לדורות הבאים בישראל, את זכרון ההווי המיוחד של המושבות החקלאיות אשר קיימו משישה דורות של עובדי אדמה; וכן לרשום את תולדות המפעל — שמחמת הנסיבות ההיסטוריות המיוחדות של תקופת אחריתו, עת השואה לכלל יהדות אירופה, גם נתקפחו זכרו ומופתו המיוחדים בהיסטוריוגרפיה היהודית של דורותינו.

גזירת היטלר ימ"ש הכריחה מחיים את כל המושבות ותושביהן (לא במעט בעזרתם הפעילה של שכנים אוקראינים אשר רצחו וגם ירשו...) ומאידך־גיסא, מצוקת הקיום היהודי הלאומי בברית־המועצות מונעת גם את טיפוח המורשה הזאת במקום חיותה ומותה. שלושת החברים החתומים־מטה, בחזקת ועדה יוזמת, נטלו על עצמם לממש את הרעיון, להעלות מנשיה ומאֵלם פרשיות מן הגבורה והמעש — מסע היציאה וההתנחלות של חלוצי החקלאות היהודית ברוסיה הצארית בראשית המאה ה'ט'; המאבקים והתלאות של ראשוני המתיישבים; נתיב ההתבססות וההשתרשות; ומאבקים אחרונים, עד לפרפורי־הגסיסה בשנות הפורענות והשואה הגדולה.

ראשית מעשנו היתה למצוא ולארגן את הציבור של יוצאי־המושבות ולעשות ביניהם נפשות לנסיון הכינוס והכתיבה בספר. נמצאו לנו כמאה וחמישים חברים מכל פינות הארץ — בעוברנו בה מכפר לכפר, ממושב לקיבוץ, וכן בערים. זכינו להיענות נדיבה והובטחה העזרה הדרושה, בחומר וברוח.

הצעד הממשי לקראת הגשמת רעיונו היה ההסכם עם חברנו צבי לבנה (ליברמן), איש נהלל — אשר נכבד חלקו בזירוז ובעידוד למעשים — כי יטול עליו את המשימה

לעבד ולכתוב את מסכת הפרקים ההיסטוריים, וכן להשתתף בליקוט דברי חברים, אשר נכתבו או נמסרו לנו בעל־פה או שמצויים בכתב־יעת ובארכיונים; בספרות ההיסטורית, ברוסית וביידיש, הוא ברר ועיבד את השייך וראוי לענייננו, כדי לכתוב את הפרקים ההיסטוריים — המדור הראשון של הספר. על עבודה זו, שעשה הח' לבנה באהבה ובמסירות, יעמוד על התודה והברכה.

ברור לנו כי טרם הצלחנו למצות את כל האפשרויות. חומר תיעודי רב, שקצרה ידינו מלהשיגו, מצוי בגנזים ברוסיה ובארכיונים שונים ברחבי העולם והוא מצפה להיסטוריונים בעתיד — אשר יתכן כי החומר המובא בזה ישמש להם אתגר לחקור ולהאיר את החזון המופלא של התיישבות חקלאית יהודית בראשיתה של המאה הי"ט, שזכתה להמשך מפואר עד שנפלה שדודה בידי צר ואויב.

פרקי־ההווי והזכרונות נכתבו בעיקרם לא בידי סופרים ואנשי־עט שמלאכתם בכך, אלא על־ידי אנשי עמל ומעשה אשר סיפרו, כל אחד בלשונו ובסיגנונו, על חוויות וכיסופים, מעשים ורגשות; בסיכומם, במקובץ, יצטרפו הדברים כדי תמונה מאורחם ורבעם של איכרים יהודים באותן מושבות שבערבות אוקראינה, עליהן שרו בשעתם המשוררים שמעון פרוג ושאל טשרניחובסקי, חולמי החלומות של אדמת חריש יהודי, של אדם יהודי הנושם נשימת טבע, עבודה יוצרת וחירות. למעלה מחמישים חברים שתרמו מפרי־עטם לקובץ זה, וכן ידידים שהדריכונו בעצה ובתושיה, הצטרפו להצבת ידו־שם למפעל חמישה דורות של חקלאים ועמלים ביהדות רוסיה.

בהוקרה נציין את היענותם של מוסדות הציבור הנכבדים, שבלעדי עזרתם המעשית לא היה באפשרותנו להוציא ספר זה; וכן נתונה תודתנו לספרית־פועלים על מיטב ההבנה שגילתה בזה, למן תחילת פנייתנו אל בית־ההוצאה ועד לסיום מעשה הספר.

יעמדו על הברכה כל אשר נטו שכם ושיתפו עצמם במפעלנו אשר יהיה־נא גם כמצבת זכרון לאבותינו, לאחים ואחיות, אשר בזכותם ובזכות מורשתם הגענו לחיי יצירה ואושר במולדת.

ישראל בן־אליהו

מרדכי חיללי

מרדכי שמחוני